

Nr 1129

Av herr Larsson i Borrby m. fl., angående redovisningen av den ekonomiska utvecklingen.

(Lika lydande med motion nr 971 i Första kammaren)

En optimal välfärdsutveckling anses ofta vara eftersträvansvärd. Det är en av målsättningarna för nästan all politisk verksamhet. Till grund för våra välfärdsbedömningar ligger ofta nationalinkomsten. Till skillnad från välfärd är nationalinkomst ett rent ekonomiskt begrepp. Den förmodas uttrycka det samlade värdet av alla varor och tjänster som produceras i ett land under ett år. Man brukar sätta den i relation till landets befolkningstal och får då den förmodade inkomsten per capita. Den nationalinkomststatistik vi har tillgång till är främst konstruerad för att belysa konjunkturförloppen. Emellertid har den också kommit att tjäna som en hjälplig mätare på välfärdsnivån i ett land. I denna senare funktion är det uppenbart att nationalinkomsten inte kan tjäna som mätare på alla komponenter som kan anses ingå i välfärden. Flera av dessa är av icke ekonomisk natur och förmår således inte påverka statistiken. Den påverkas inte heller av alla ekonomiska faktorer. Somliga hamnar utanför och andra påverkar den i från välfärdsynpunkt felaktig riktning.

Allt fler människor har kommit till insikt om att de faktorer som kan mätas genom nationalinkomststatistiken endast är en begränsad del av det som egentligen är välfärd. Behovet av nya mått har kommit att bli alltmera påtagligt.

Många beslutfattare är väl medvetna om nationalinkomststatistikens begränsade möjligheter att spegla den faktiska välfärdsutvecklingen.

Tyvärr är dock detta medvetande inte allmänt utbrett. Alltför ofta har den ekonomiska tillväxten tillåtits ske på ett sådant sätt att den totala välfärden inte har ökat utan endast den del som är ekonomiskt betingad. Detta har lett till att värden som av de enskilda individerna betraktas som positiva vid en kvalitativ bedömning har måst stå tillbaka eller helt förlorats i jakten på ekonomisk tillväxt.

Nationalinkomstberäkningarna tar exempelvis inte hänsyn till natura- och bytshushållning. Arbete som utförs utan lön eller liknande ersättning av exempelvis hemarbetande kvinnor inräknas inte i kalkylen. Om en viss vårdinsats utförs i hemmet blir den inte beaktad, men om samma vårdinsats

utförs av avlönad personal på en vårdinrättning kommer den att ingå i kalkylen. Från välfärdssynpunkt är de nämnda insatserna likvärdiga.

Nationalinkomsttänkanudet har kommit att allvarligt ifrågasättas i samband med att naturförstöringen uppmärksammats. Buller samt vatten- och luftföroreningar, vilka borde räknas som kostnader i en välfärdskalkyl, negligeras helt. I vissa fall kan en förstörelse av naturen verka höjande på nationalinkomsten. På sikt kan dock även naturförstörelsen på omvägar påverka nationalinkomsten i negativ riktning. Om exempelvis luftföroreningarna ökar, påverkar detta efter en tid hälsotillståndet hos människorna och antalet sjukdagar stiger. Detta leder i sin tur till minskad produktion, vilket sätter spår i beräkningarna. Genom att vi tär på naturkapitalet, som är grunden för hela vår existens, har vi fjärrnat oss från den optimala välfärdsutvecklingen.

Om löntagarna avstår från ökade löneförmåner och i stället satsar på ökad fritid, kommer detta att påverka nationalinkomsten i negativ riktning, om inte produktiviteten samtidigt ökar. Ingen torde dock kunna bestrida att förlängd fritid är att betrakta som en stegring av välfärden. Hade den inte varit det, hade naturligtvis aldrig de anställda krävt längre fritid. Sålunda kan faktorer som upplevs som stimulerande av människorna leda till helt missvisande förändringar i nationalinkomsten.

Där krav på effektivitet och högt tempo leder till fysiska och psykiska sjukdomar, påverkar nationalinkomsten dels i negativ riktning genom att människornas produktiva insats minskar, dels i positiv riktning i de fall de blir föremål för vårdåtgärder. Förlust av hälsa, vilket naturligtvis också är en försämring av vederbörandes välfärd, påverkar således nationalinkomsten på ett mycket irrationellt sätt.

Ett fall där nationalinkomstberäkningarna ger en klart missvisande bild är resorna mellan arbetsplats och bostad. Ju längre och kostsammare dessa är, desto större ökning av nationalinkomsten ger de. En mängd andra negativa konsekvenser av den snabba urbaniseringen och glesbygdens avfolkning påverkar beräkningarna i en riktning som avviker från de kvalitativa bedömningarna.

Då man vill jämföra välfärdsnivån i olika länder använder man ofta per capita-inkomsten som mätare. Detta är förenat med allvarliga felrisker. Som nämnts tidigare ingår inte natura- och bytshushållningen i beräkningarna. I industriländerna har denna hushållningsform ganska ringa betydelse, medan förhållandet är det motsatta i utvecklingsländerna. Det ligger en stor fara i att utvecklingsländerna ensidigt inriktar sig på att höja nationalinkomsten, varvid dessa riskerar att upprepa industriländernas misstag att förstöra omistliga kultur- och naturvärden. En annan allvarlig brist består däri att per capita-inkomsten inte ger någon bild av fördelningsförhållandena inom landet. Ett fåtal höginkomsttagare kan påverka siffrorna så att de ger ett intryck av betydligt högre välfärd än som är med sanningen

överensstämmande. Exempelvis kan nämnas att den högsta per capita-inkomsten i världen har Kuwait med 17 000 kr. medan USA har 15 000 kr. och Sverige 10 500 kr. Vid en objektiv bedömning av levnadsstandarden i nämnda länder torde anledningen att sätta Kuwait på första plats vara obefintlig.

Av de anförda exemplen torde det framgå att nationalinkomsten är en dålig mätare på välfärden i ett land. Trots detta har dessa beräkningar tillåtits påverka många beslut om människornas välfärd.

Enligt vår mening är det ytterst angeläget att få till stånd en statistik som på ett mer rättvisande sätt speglar de faktiska förhållandena och som tar hänsyn inte bara till ekonomiska faktorer utan också kan påverkas av kvalitativa bedömningar.

Uppgiften är svår men inte olöslig. Ett flertal förslag finns redan om hur man kan åstadkomma en bättre välfärdsräknare. Genom att upprätta en social försörjningsbalans vid sidan av nationalräkenskaperna skulle man få möjlighet att göra riktigare bedömningar av de sociala konsekvenser olika åtgärder kan ha. Om man planmässigt genomför plus- och minusberäkningar för sociala faktorer, skulle man få möjlighet att på ett tidigt stadium upptäcka nackdelar med de tilltänkta åtgärderna.

En annan möjlighet är att prissätta alla nyttigheter och andra faktorer som påverkar välfärden i positiv eller negativ riktning från kvalitativ synpunkt. En sådan prissättning torde vara möjlig i betydligt större utsträckning än vad som nu är vanligt. Då man inte kan använda sig av ett marknadsbestämt pris, bör det gå att utnyttja ett s. k. alternativpris, d. v. s. det pris man är villig betala för att slippa avstå från nyttigheterna. Inom den företagsekonomiska forskningen pågår arbete med att få fram instrument för att mäta företagets mänskliga tillgångar. Man försöker värdera sådana faktorer som trivsel i arbetet och relationerna mellan olika personalkategorier. Detta arbete bör delvis kunna utnyttjas också på det nationella planet.

För att kunna föra en politik som tar sikte på en optimal välfärdsutveckling, som kommer alla till del, är det nödvändigt med nya och kompletterande mått för att mäta välfärden. Allt starkare krav ställs numera på planeringsåtgärder av olika slag. På läns- och kommunplanet pågår redan en livlig planeringsverksamhet, och på det nationella planet har arbetet med en fysisk riksplanering igångsatts. Det torde vara ställt utom allt tvivel att de nuvarande välfärdsräknarna inte utan betydande svårigheter kan begagnas i planeringsarbetet. Den ekonomiska tillväxttaktens betydelse för välfärdsutveckling överdrivs, medan andra faktorer som av de enskilda individerna värderas positivt inte kan mätas. Detta kan naturligtvis leda till allvarliga felbedömningar, och åtgärder kan igångsättas som står i strid mot de intressen som människorna har. Ett välfärdsbegrepp som också tar hänsyn till sådana faktorer som trygghet, jämlikhet, hälsa, god boendemiljö, tillgången till ren luft, rent vatten och orörd natur, stress och socialt tryck m. m. måste ligga till grund för en framåtsyftande samhällsplanering.

Även om man bara kan komma fram till överslagsberäkningar för vissa välfärdskomponenter, måste detta betraktas som ett viktigt framsteg. Ungefärliga mått är bättre än att betydelsefulla sammanhang helt förbises.

Behovet av nya välfärdsåtgärder har kommit att uppmärksammas alltmer i den aktuella samhällsdebatten. Vissa projekt pågår redan, och det är viktigt att dessa påskyndas så att resultaten kan användas i det omfattande planeringsarbete som pågår på riks-, regional- och lokalnivå.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamma åtgärder för att få till stånd en mer rättvisande redovisning av den faktiska ekonomiska utvecklingen, varvid de hittills negligerade välfärdskomponenterna, t. ex. god miljö och god hälsa, får påverka det redovisade totala resultatet.

Stockholm den 28 januari 1970

Einar Larsson (cp)
i Borrby

Thorbjörn Fälldin (cp)

P. O. Sundman (cp)

Arne Magnusson (cp)
i Nennesholm

Rune Gustavsson (cp)
i Alvesta

Nr 1130

Av herr **Larsson** i Umeå m. fl., om anläggande av en rekreationsort i Vindelådalen.

(Lika lydande med motion nr 976 i Första kammaren)

Stockholm den 28 januari 1970

Sigvard Larsson (fp)
i Umeå

Jan-Ivan Nilsson (cp)
i Tvärålund

Tore Nilsson (m)
i Agnäs
